

ТРУДОВА ТА СОЦІАЛЬНА РЕАЛІЗАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ НА РИНКУ ПРАЦІ

Т. В. Дядик, кандидат економічних наук

Однією з головних ознак сьогодення стає посилення уваги не тільки до трудових, а й до соціальних проблем функціонування сучасного ринку праці. Зумовлюється це не тільки їх винятковою важливістю, а і економічною кризою, яка загострила занепад соціальної сфери – погіршення соціальної інфраструктури, зниження реальної заробітної плати, загострення безробіття. Помилкою є недооцінювання негативного впливу погіршення економічної ситуації на вирішення соціальних проблем.

Функціонування ринку праці, проблеми зайнятості та безробіття не варто розглядати як узагальнені, абстрактні соціально-економічні явища, адже вони мають втілення у конкретних діях конкретних людей, насамперед, роботодавців і найманих працівників. Працевлаштування відображає потреби людей не лише в заробітках, а й у самореалізації через суспільно корисну діяльність. Самоутвердитися і знайти своє місце у суспільстві є важливим завданням кожної людини.

Вивченню теоретичних і практичних проблем зайнятості населення, безробіття, самореалізації людини, проблем підвищення освітнього рівня, професійної і територіальної мобільності трудових ресурсів присвячено ряд наукових праць, зокрема В. В. Адамчука, І. В. Багрової, О. А. Богуцького, О. А. Грішнєвої, В. М. Горбунова, В. С. Дієспєрова, Г. А. Дмитренка, М. І. Долішнього, С. М. Злупка, Н. Л. Копача, І. Л. Петрової, Т. Б. Токарського та ін.

Визначальною складовою забезпечення ефективної трудової та соціальної реалізації робочої сили є формування навичок раціональної поведінки на зовнішньому та внутрішньому ринках праці, вміння визначити свої професійні нахили і здібності, правильно

подавати інформацію про себе на ринок праці, цілеспрямовано шукати і знаходити підходящу роботу, планувати і реалізовувати свою трудову кар'єру [1, с. 196].

Цілями написання статті є висвітлення трудових і соціальних проблем, що за останній рік загострились економічною та політичною кризою в Україні; визначення та аналіз основних етапів трудової та соціальної реалізації людини через вибір професії, здобуття освіти, пошук роботи, планування та реалізації трудової кар'єри.

Трудова та соціальна реалізація людини в усіх інших сферах діяльності дає можливість формувати свою робочу силу і продавати трудові послуги з урахуванням кон'юнктури ринку праці та його законів. У процесі реалізації на ринку праці необхідно визначити рівень попиту на робочу силу певного рівня якості та діапазон цін. На сучасному ринку праці в Україні високий попит на певні професії та кваліфікації не гарантує високу оплату та успішність кар'єри. Також необхідно враховувати можливі зміни ситуації на ньому під впливом таких тенденцій, як глобалізація економіки та інтеграційні процеси у світі, структурна перебудова економіки, розвиток одних сфер діяльності та занепад інших.

Сучасна ситуація на ринку праці Полтавської області свідчить, що 2008 р. порівняно з 2006 р. майже вдвічі знизилась потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць, а на початок 2008 р. проти 2007 р. цей показник зменшився майже втричі. Кількість зареєстрованих громадян, не зайнятих трудовою діяльністю, збільшилась за цей період на 17,1 % (табл. 1).

Таблиця 1

**Попит і пропозиція робочої сили на зареєстрованому ринку праці
Полтавської області за професійними групами, 2006–2008 рр. (на кінець року, осіб)**

Професійні групи	Кількість зареєстрованих громадян, не зайнятих трудовою діяльністю			Потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць		
	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
Усього	37781	33754	44253	4607	6153	2810
Законодавці, вищі державні службовці, керівники, менеджери	2508	2153	2911	220	349	159
Професіонали	1812	1619	2305	430	534	319
Фахівці	3112	2679	3112	447	548	415
Технічні службовці	2224	1798	2299	131	157	66
Працівники сфери торгівлі та послуг	5079	4451	5555	347	569	283
Кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства	1992	1999	1965	76	117	64
Кваліфіковані робітники з інструментом	3645	3584	5594	1360	1791	390
Робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин	8817	8185	11631	1034	1380	782
Найпростіші професії	8592	7286	8881	562	708	332

Якщо розглядати попит і пропозицію за професійними групами, то найбільша потреба у 2008 р. – 782 особи була у робітниках з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин, найменше – 64 особи кваліфікованих робітників сільського та лісового господарств. Із загальної кількості незайнятих громадян найбільшу частину становили у 2008 р. представники категорії робітників і найпростіших професій – більше 50 %.

Різниця в рівнях заробітної плати є одним із найбільших регуляторів самореалізації на ринку праці, професійної та територіальної мобільності трудових ресурсів. Так, 2008 р. найвищу номінальну середньомісячну заробітну плату мали підприємства фінансової діяльності – 2621 грн (табл. 2), згідно з цим найвищий попит за останні роки маємо на освітні послуги за даною спеціальністю та робочі місця на ринку праці.

Для ефективної трудової та соціальної реалізації робочої сили, після оцінки стану та тенденцій розвитку ринку праці для успішного формування власної кар'єри необхідно правильно обрати професію. Сьогодні більша

частина молоді прагне отримати медичну, економічну, юридичну освіту. Проте зараз зростає попит на робітників високої кваліфікації, які володіють новими професіями; спеціалістів-фахівців у галузі інформатизації, сфері ділових та інформаційних послуг. Найбільше шансів працевлаштування мають представники таких професій, як кваліфіковані робітники з інструментом, оператори та складальники устаткування і машин, слюсарі тощо.

Абсолютна більшість випускників вищих навчальних закладів, мріють про роботу не важку, гарно оплачувану, ще й, по-можливості, цікаву. Не важко здогадатися, що таких посад набагато менше, ніж бажаючих їх обійняти. Це свідчить про вибагливість відповідної частини населення до умов своєї життєдіяльності. Тому правильний вибір професії залежить від того, наскільки об'єктивно оцінені особисті професійні нахили, реальні здібності; наскільки правильно вивчена кон'юнктура ринку праці, реальні можливості отримання освіти, перенавчання та підвищення кваліфікації.

Людині важко самій оцінити свої здібності – можливе їх завищення або заниження, до того ж здібності можуть змінюватись як у на-

прямі розвитку, так і в напрямі повної їх втрати. Здібності людини формуються під впливом багатьох факторів, серед яких такі: виховання, вплив оточення, стан здоров'я та ін. Після оцінки власних професійних схильностей і

визначення необхідних для конкретної професії здібностей, потрібно оцінити, якою мірою людина володіє цими якостями та як, у разі необхідності, можна розвинути потрібні здібності.

Таблиця 2

**Динаміка середньомісячної номінальної заробітної плати найманих працівників
за видами економічної діяльності в Полтавській області, грн**

Показники	Рік				2008 р.	
	2004	2005	2006	2007	грн	% до 2007 р.
Усього	560	758	961	1243	1661	133,6
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	298	430	557	748	1116	149,2
Рибальство, рибництво	286	387	591	739	974	131,8
Промисловість	778	980	1205	1569	2023	129,0
Будівництво	803	1068	1347	1700	2155	126,8
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку	458	611	743	932	1216	130,5
Діяльність готелів та ресторанів	304	422	539	682	926	135,7
Діяльність транспорту та зв'язку	820	985	1222	1459	1928	132,2
Фінансова діяльність	868	1084	1453	1973	2621	132,8
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг і надання послуг підприємцям	538	724	929	1172	1526	130,1
Державне управління	624	955	1357	1561	1970	126,2
Освіта	400	606	770	1007	1389	137,9
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	332	497	641	833	1142	137,1
Надання комунальних і індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	375	573	682	915	1344	146,9

Головною умовою підвищення конкурентоспроможності робочої сили на сучасному ринку праці є підвищення наукової спрямованості та потреба в цьому все більше проявляється з кількох причин. Знань, здобутих у процесі навчання, як правило, сучасному працівникові завжди не вистачає: одні недостатньо засвоєні, інші вже застаріли ще до закінчення навчання. З іншого боку, динамізм розвитку економіки та виробничої сфери зараз настільки високий, що в багатьох випадках виникає потреба в постійному оновленні відповідних знань, набутті навичок найсучасніших наукових позицій.

Одним із провідних чинників, що також визначає рівень конкурентоспроможності робочої сили на сучасному етапі, є її мобільність – здатність і готовність працівників до професійних і територіальних переміщень.

Професійна мобільність передбачає готовність працівника у разі необхідності змінити місце роботи і навіть освоїти нову для себе професію.

Для більшості громадян праця на сьогодні, безумовно, є насамперед життєвою необхідністю і меншою мірою задовольняє інші прагнення. Проте правильно вибравши професію, сформувавши себе як спеціаліста, можна значною мірою запрограмувати свій подальший успіх – отримати гарну роботу, закріпитися на ній, прагнути до кар'єрного росту, самореалізуватися, отримувати достойну заробітну плату, відчувати соціальний захист. Як провідний напрям державного регулювання ринку праці необхідно відпрацьовувати механізм людського розвитку; забезпечення високого рівня управлінського потенціалу й управлінських

рішень; фінансування інвестицій в освіту, підготовку та підвищення кваліфікації на виробництві, зміцнення здоров'я та медичного обслуговування, міграцію та пошуки інформації; механізм освоєння інноваційної діяльності, який створить умови переходу до безперервної освіти, окупність вкладених коштів, створення нових робочих місць і гарантовану заробітну плату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини : [підручник] / О. А. Грішнова. – [3-тє вид., випр. і доп.]. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2007. – 559 с.
2. Статистичний щорічник Полтавської області за 2008 рік / за ред. Т. Л. Бугайченко. – Полтава : Головне управління статистики у Полтавській області, 2009. – 425 с.

УДК 331.526

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ І БАЗОВІ ІНДИКАТОРИ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

І. М. Новак, кандидат економічних наук

Основні показники ринку праці в Україні [1] упродовж 2007–2008 рр. демонстрували позитивну динаміку – зростали рівні економічної активності та зайнятості населення, знижувався рівень зареєстрованого безробіття, а рівень безробіття за методологією МОП залишався стабільним. Однак з початком фінансово-економічної кризи у другому півріччі 2008 р. виникли негативні тенденції, вплив яких відобразився на підсумкових показниках 2008 р., що характеризують стан зареєстрованого ринку праці (чисельність незайнятих громадян на обліку державної служби зайнятості, рівень працевлаштування, кількість вакансій, навантаження незайнятого населення), а також індикатори руху робочої сили (прийом і вибуття працівників), використання робочого часу (частка працівників, які з ініціативи адміністрації знаходились у відпустках, працювали в режимі неповного робочого часу) й оплати праці (середньомісячна реальна заробітна плата, сума заборгованості з виплати заробітної плати та чисельність працівників, яким своєчасно не виплачена заробітна плата).

Актуальні проблеми регулювання ринку праці досліджують С. Бандур, Д. Богиня, Н. Волгін, Б. Генкін, Дж. Данлоп, Е. Лі-

банова, Л. Лісогор, Н. Лук'янченко, Р. Сміт, М. Портер та ін. Аналіз існуючих досліджень свідчить про нагальну потребу більш глибокого вивчення питання забезпечення гендерної рівності у сфері праці, зокрема в умовах фінансово-економічної кризи. Викладені аргументи визначають актуальність проблеми дослідження базових індикаторів ринку праці України в контексті гендерної рівності та визначення основних напрямів досягнення гендерного паритету. Метою статті є визначення основних проблем і тенденцій розвитку ринку праці з погляду забезпечення гендерної рівності та напрямів подолання гендерних диспропорцій.

Рівень *економічної активності* жінок працездатного віку (15–54 роки) в період 2004–2008 рр. знаходився в межах 68,6–68,7 %. При цьому в 2007–2008 рр. негативна динаміка показника змінилась позитивною. Водночас рівень економічної активності чоловіків працездатного віку (15–59 років) за п'ять років збільшився на 2,3 % до 75,8 % у 2008 р. Показник *рівня зайнятості* жінок працездатного віку має більш позитивну динаміку, але також є меншим і має нижчі темпи росту ніж відпо-